

5835(2f)

23502 -

23504(3f)

5211 (7f)

8073-8075

(9f)

929

U-96

Բ Ա Ն Դ Ա Մ Բ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Ի ՄԱՀ

ՊԵՏՐՈՍ ԷՓԷՆՏԻ

Ե Ա Ղ Լ Ը Գ Ճ Ե Ա Ն

ԽՕՍԵՑԵԱԼ

Ի ՊԵՐԱ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ

ՅԵՍԵՂԵՑԻՈՋ Ա՝ ԵՐՐՈՐԳՈՒԹԵԱՆ

Յ 30 ՄԱՐՏԻ

Հ. Յ. Գ. *պր. 87-ա*
1875

ՎԱԲԵՆԱ

Ի ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

1875.

13554

482
40 P

Յ Ի Ղ Ա Տ Ա Կ

ԵՐԱԽՏԱՊԱՐՏ ՍՐՏԻ ԵՒ ՄԵԾԱՐԱՆԱՅ

ԶՈՐ ՆՈՒԻՐԷ

ԱԿԱՆԱԴՈՐ ՀԱՆԳՈՒՅԵԼՈՅՆ

ԵՐ

ՍԳԱԴՈՐ ԱԶԳԱՑՈՂՄԻՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆՆԱԿԱՆ

ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՏԵԱՐԲ

Զուր կը փնտրեն այսօր ձեր եւ մեր տըլտ-
մութեամբ յողնած աչքերն ան մէկը՝ որն որ ասկէ
քիչ օր առաջ՝ հիմա հոս ներկայ դանուող շատ
յարդոյ անձանց խումբի մը մէջ կը փայլէր, իբրեւ
մեր Հասարակութեան տռաջին կարգի աստղներէն
մէկը, որն որ աւելի եւս հիմա կը փայլէ, ապահով
ըլանք, բայց մեզմէ վեր եւ շատ հեռու: Արդէն
անոր ծանր դադաղին վրայ, իբրեւ հօր, իբրեւ
եղբօր, քեռոյ, աներոջ, հաւու եւ քեռառն, ջերմ
արցունքներ ինկան: Վժուարին կորուստ, բայց
միանգամայն հարկ եւ սահման անողոքելի, որն որ
կնքեալ է եւ ետ չի դառնար: Ա՛լ հոս չէ Պետրոս
Լ. Գէնտի Աղլըղճեան, զլուխ, արմատ եւ գրե-
թէ նահապետ այսչափ ազնիւ զերդաստաններու:
«Մարդոյ որպէս խոտոյ եւ աւուրք խւր», կը մըմն-

Չէր իր փառաւորութեան մէջ զլուսը թագ ունեցող Մարգարէն, «որպէս ծաղիկ վայրի՝ այնպէս ծաղիկ. շնչէ ի նմա հողմ», եւ ոչ է. եւ ոչ եւս երեւի տեղի նորա, : Այո՛, այսչափ եւ ցայս վայր, բայց անոնց համար՝ որոնք մինակ շնչաւոր կենօք կ'ապրին կ'անցնին. խոտ, եղէգ, ծաղիկ վայրի, հողմ, խորշակ, դաշտ ցամաքեալ ի հիւթոյ, տեղի աներեւոյթ հետակորոյս : Այսպէս սա կապոյտ վարագուրէն անդին, ուր մեր Յուդարկելոյն կեանքը ծածկուած է յԱստուած Քրիստոսին, որուն հետ, ինչպէս կրնանք վստահիլ, արդէն կը թագաւորէ :

Ինկաւ, ինկաւ մեծ հնձողին առջեւ հասկ մ'ալ՝ արդէն, ինչպէս ամաց, նաեւ արդեանց լիութեամբ զլուսը խոնարհեցուցած : Անոր կենաց ընթացքը չեն ըներ նշանաւոր թնդիւն եւ զղբրդիւն կամ հռչակ հանող դործառնութիւնք, քաղաքաց եւ դաւառաց բնակիչք անոր տեսչութեան օրերը չեն պատմեր, խորհրդարանաց կամ դահլիճներու մէջ իր ճառերը չհնչեցին, դեսպանութեամբք կամ քաղաքական խնդրոց կնճիռներ լուծելով անուանի չեղաւ, եւ ոչ մատենագիտաց մէջ համբաւաւոր : Ասանկներ չեն լեցրներ 78 տարիները : Ուրիշ էր ասոր ընտրած աստիճանը, ուրիշ իր մեծութիւնը : Սեծ է եւ շատ մեծ՝ ով որ Վախտանամութենէն իրեն անգամ մը ցուցուած զրից կամ պաշտօնին մէջ, ճարտար եւ անստերիւր իր զերը կը կատարէ : Չէր տուած բնութիւնն իրեն՝ իշխողական կամ հրամայողական բերում մը, բայց օժտած էր զանկաւ, ասոր փոխարէն, ազնուական ծանրութեամբ

մը՝ զուգեալ խոնարհամտութեան մը հետ, որն որ երբեք զինքը չթողուց. պատահարաց եւ ժամանակաց յեղափոխ տատանման մէջ միօրինակ զգուշաւորութիւն մը պատահելով՝ հաւասարապէս յանդիմութենէ եւ վհատութենէ հեռու: Եսանկ գտա են զանիկայ իւր մերձաւորք եւ բազմաթիւ բարեկամք իր գործքերուն, խօսքերուն եւ մտածութիւններուն մէջ: Տասնութից տարւան պատանին կը մտնէ իւր տէրութեան ծառայութեան մէջ, քիչ տարի ետքը հզօր պաշտօնատարի մը հրամանին տակ, անոր աչքին բիրն եւ աջ բազուկը կ'ըլլայ. իր հաւատարմութիւնն, արդէն ան ատեն համբաւաւոր եղած, 63 տարւան շարունակեալ գործողութեան մէջ չ'երեւցըներ արատ մը: Ո՛րչափ դուզնազիւտ օրինակ՝ աս մեր խանդարուած ժամանակը յանդիմանելու:

Իայց թողունք իր քաղաքական եւ ընկերական առաքինութիւններն ու բարեմասնութիւնքը, որպէս զի անոնց արմատը գիտենք: Այո՛, ասոնք իր վրայ իբրեւ թարմատար զարդ եկած կեցած ծաղիկներ չէին, որոնք չեն տեւեր, ուշ շուտ կրից ջերմութեան առջեւ չեն դիմանար կը խամրին, ինչպէս հազարաւորաց վրայ փորձը կը ցուցընէ, նոյն իսկ շատ խոհեմ եւ բարեմոյն բնաւորութեանց վրայ: Չէ, ան բարեմասնութիւնք իր վրայ արմատէ մը յառաջ կու գային եւ անոր տուած հիւթովը կ'ապրէին:

Նոս է բուն իրաց խորութիւնը: Եսոր բնականապէս չէին կրնար որ եւ իցէ աչքեր թափան-

ցել՝ հետազօտելով երկնաւոր շնորհաց գաղանի հրաւերները, որոնցմով ամենուն եւ իւրաքանչիւրոյ կոչումներ եւ ասոնց համեմատ միջոցներ քաղցրութեամբ կը մատակարարուին, որպէս զի ան գերբնական ընկերութիւնը՝ որուն կանչուած ենք, Վրիստօսի Տեառն մերոյ եւ Գլխոյն խորհրդական մարմինը, ամէն յօդուածովք եւ անհամօք կատարեալ ըլլայ: Այսպէս չէ թէ մինակ այլեւայլ դասաւորութիւններ կը կազմէ վերին մատակարարութիւնը: Հապա անոնց ամենուն մէջ նոյն իսկ խոնարհագոյն եւ ստորին կարգերուն մէջ, նշանաւոր օրինակներ կը փայլեցնէ: Մինակ անապատներու մէջ չեն, մինակ խրճիթներու մէջ փակուած կամ թաղեայ խոշոր զգեստներով ծածկուած չեն Աստուծոյ հաւատարիմ ծառաները: Տեսա՞ր, կըսէր Աստուած պարծելով՝ բոլոր աշխարհք պտըտած եկած Սատանային, տեսա՞ր զՅօր, “Արեւելեայց ամենէն ազնուականը,” այր անաբատ, ճշմարիտ, աստուածապաշտ, մեկնեալ յամենայն իրաց չարաց: Շատ աղէկ կրնայ աստուածային զօրութիւնն իր սքանչելիքը գործել նաեւ պալատներու եւ դռնձերու մէջ, կրնայ քրիստոնեայն մինչեւ մէկ աստիճան մը, երկիրս փայտել՝ ասոնց երկինք կորսնցընելու, այս ինքն երկրաւորօքս վարիլ՝ ցորչափ արգելք չեն անոնք՝ երկնաւորներն ալ ստանալու:

Ահաւասիկ մեր ազնիւ Հանգուցելոյն կենաց գլխաւոր նկարագիրը. քալել պատուիրանաց ճամբան, բովանդակ երկայնութեամբ, ի մանկութենէ,

մինչեւ ի պատկառելի ծերութիւն, անընդհատ եւ անսպթաք: Չէ թէ մինակ որոշեց վայրկեաններու մէջ՝ ոչինչ բարիք Աստուծոյ ծառայութեան նախադաս ընել, ոչինչ չարեաց երկիւղել անկէ ետ կենալ, հապա ո՞ր եւ իցէ ատեն աս իրեն տրուած ժամանակեայ պարգեւներուն սիրտ չկապել, չտալ անոնց իրենց արժէքէն աւելի յարգ, չէ թէ վայելել զանոնք, հապա գործածել, գործնական ճանաչում մը մեր բոլորաիքը պատող ընդունայնութեանց չափուն, համառօտ ըսելով՝ ճշմարիտ քրիստոնէական խմատութիւն: Ասիկայ արդէն զաշխարհ չսիրել է, է յաղթել աշխարհի, իշխելով անոր՝ չէ թէ ծառայելով, կոտորելով ան խայթոցը՝ որով աչաց եւ մարմնոյ բռնաւորութիւնը՝ փառասէր ամբարտաւանութեամբ մէկտեղ կը զօրանայ վնասելու:

Յայտնի է՝ որ ասանկ մէկը չէր կրնար իր դուրը գոցել ընկերին առջեւ, երբ որ կարօտութեան կամ վտանգի մէջ տեսնէր: Պուրն իրեն երբեմն քաջասրտութիւն տուած է դժուարին ժամանակներու մէջ՝ նսեւ կախաղանէ կեանք ազատելու: Ամէն կարգէ մարդիկ կրնան իր տրոցը համար վիայել, բայց բոլորը՝ մինակ Այն կրնայ դիտնալ՝ որն որ ըսած է թէ Ողորմելու ատեն չգիտնայ աջ ձեռքդ ինչ որ ձախդ կ'ընէ: Իրեն սովորական էր առանց աղմկոյ, առանց փողեր հնչել տալու՝ որրոյ հայր ըլլալ, այրեաց արցունքը սրել, ծերոց ծանր օրերը թեթեւցընել: Բոլորը հիմա մթերուած հոն դտած է, ուր ցեց եւ ուտիճ չեն ապաւիաներ եւ ոչ գողեր կրնան ական հատանել:

Ասիկայ ստուգիւ քրիստոնեայ անուն կրելու արժանաւոր ոգւոյ մը վարած կեանքին խոշոր մէկ ծրագրութիւնն է, որն որ քրիստոնէական լեզուաւ խօսելով, Հաւատոյ, Յուսոյ եւ Սիրոյ կեանք մըն է՝ խորհուրդներով ծնած, պահուած եւ զարգացած: Ասոնք Աստուծոյ պարգեւներն են, եւ երբ որ զասոնք մեր Յուղարկելոյն վրայ կը դիտենք, չի կրնար ուրիշ նպատակաւ մ'ըլլալ, բայց եթէ որ ձրի պարգեւներուն տուողը փառաւորուի: «Օ, է մարդ, զի յիշես դու զնա, կամ որդի մարդոյ, զի այց արասցես դու նմա»,: Սակայն շատ անգամ մարդուս մի միայն գործքն է՝ որ աստուածային բարութեան հոսանքը կամ կը գոցէ եւ կամ բոլորովին կը բանայ: Մեր Հանգուցելոյն երկրաւոր եւ երկնաւոր մեծութեան բուն սկիզբ եւ աղբիւր, չենք տարակուսիր ըսելու, իրեն մէկ արիական հաւատոյ խոստովանութիւնն է: Այսպէս է, Պատուական Տեալք, պէտք չենք ասոր երկրայիլ: Մահկանացուացս կեանքին մէջ շատ անգամ մի միայն գործողութիւն մըն է՝ որն որ Աստուծոյ սիրան այնչափ կը յափշտակէ՝ որ անկէ ետքը կը ձայնէ իրեն. «Փոխանակ զի արարեր զբանդ զայդ, եւ ոչ խնայեցեր յորդիւ քո սիրելի վասն իմ, օրհնելով օրհնեցից զքեզ եւ բազմացուցանելով բազմացուցից . . . տաց զերկիրդ զայդ առաջի քո, քեզ եւ զաւակի քում»,: Այսպէս երբեմն Ուր քաղքին, նոյնպէս զրեթէ ձեր նահապետին ալ:

Որուն ծանօթ չեն ասկէ 47 տարի առաջ մեր հասարակութեան իր հաւատոյն համար կրած փոր-

ձերը: Պետրոս նոյն իսկ առիւծուն առջեւն էր ան նեղութեանց օրերը. տարագրութեան ցուցակներուն մէջ իր անունը կը մտնէր կ'ելէր. ողորանք, սպառնալիք, ան հզօր մարդուն պատուէրներն ու սաստերը չկրցան աս երիտասարդը կակղել, գոնէ այսչափ՝ որ օտար հաղորդութեան մը աղօթատեղին կոխէ, այս ինքն անգամ մը տկարանայ, անդամ մ'ուրանայ մարդկան առջեւ ան՝ զորն որ Աստուծոյ առջեւ կը հաւատայ: Բոլորովին որոշ էր աս ամէն պահանջմանց կամ հրաւիրանաց դէմ իր պատասխանը՝ թէ պատրաստ է աս խոստովանութեան եւ կաթողիկեայ անուան համար իյնալ պաշտօնէ, ստրկէ, վաստակէ. օտար երկիր, բանտ, զան, ամենայն ինչ կրել, նաեւ սուր՝ որն որ վերջապէս իրեն սպառնացաւ: Պեռ առոյգ երիտասարդ մը, աշխարհք դեռ իր աչքին ծաղիկներով լեցուն, երկայն ապագայ մը իրեն կը ժպտի յուսով. սակայն ինք ան աստիճանի արիութեամբ աս ամէն բան կ'արհամարհէ՝ զօրացած դէմքին վրայ առած Քրիստոսի դրոշմով, որ ան ահուգողն ատենները կը շարունակէ անխռով նաեւ իր բարեպաշտութեան սովորութիւնները, երկու երեք շաբաթ մէջ մը սրբազան խորհրդոց մօտենալով այս եւ սոյն թաղիս մէջ՝ ուր հիմա կը կենանք: Այեցէք, կըսէր ան ատենուան Առաքելական Տեղապահը՝ զանիկայ ցուցնելով այնչափ թուլացելոյ եւ ահաբեկելոյ, նայեցէք սա պատանւոյն, սիրտ առէք, մի վախնաք աս համբուած օրերէն:

Անցան իրօք սոյն օրերը, եւ յաջորդեցին տա-

րիններ՝ որոնց մէջ աս պատանւոյն երբեք պակաս չըրաւ Աստուած իր պաշտպանութիւնը, շնորհելով բաւական երկայն կեանք անանկ պարգեւներու լիութեամբ, որոնցմէ ինք աչք առած էր Անոր սիրոյն համար զրկուիլ: Հիմա իրեն ազնուատոհմ ժառանգաւորաց թողուցած բաներուն մէջ չեն շողար այնչափ՝ արծաթ, ոսկի, գոհարք, ապարանք, որչափ ան օրհնութիւնն՝ որն որ զասոնք ալ իրբեւ յաւելուած ընդունեցաւ: Այո՛ր, Պատուական Տեսարք, կը շարունակէ անշուշտ իրեններուն վրայ, եթէ Աստուծոյ Հօր պատուէրներն եւ Ակեղեցւոյ Մօր հրամանները նոյն երկիւղածութեամբ պահուին, վասն զի ան ատեն, ինչպէս արքունական Մարգարէն վերը յիշուած խօսքերը շարունակելով կ'ըսէ, «Ողորմութիւն Տեառն յաւիտեանս յաւիտենից ի վերայ երկիւղածաց իւրոց եւ արդարութիւն նորա յորդոց մինչեւ յորդիս, ոյք պահեն զուխտս նորա, յիշեն զպատուիրանս նորա եւ առնեն զնա»,:

Ս'եր հանգուցելոյն զառնալով՝ կ'ըսենք թէ ինչք եւ սաացուածք իրեն հոս տրուած հատուցման փոքրագոյն մասն էր. իրեն ուրիշ կարգի, բարձրագոյն կարգի բարիք մը սահմանած եւ տուած էր Տէր, հրեշտակ մը աս պանդխտութեան մէջ, այս ինքն կենաց ընկեր մը, ստուգիւ «օգնական նման նմա», այնպիսի՝ որպիսի Հոգին Սուրբ նկարած է, «մեծազին քարերէն աւելի յարգի, իր երկանը դործակից եւ կենակից՝ բարի չէ թէ չար բաներու, շահարեւր նաւի մը պէս. բոլոր զիշեր չի

մարիւր անոր ճրագն առջեւէն, որն որ իր ձեռքն՝ աղքատաց ընդարձակեց եւ տնանկին պտուղ երկրնցուց. պարկեշտ էին անոր ճամբաները, սուտ հաճութիւնք եւ ընդունայն գեղեցկութիւն վրան չկար*։ Ստուգիւ մեր խանդարեալ ժամանակներուն համար՝ կատարեալ ամուսնական ներդաշնակութեան օրինակ մ'ըլլալու չափ նշանաւոր միաւորութեանց մէկն էր ասոնցը։

Աս սուրբ ընկերութեան բնական կարգի պտուղները վայելելու բաւական տարիներ ունեցան, որոնք իրենց համար յայնմ չէին կայանար՝ որ անցաւոր իրաց ծարաւ մը բորբոքէին եւ երկրաւոր հաճոյից արեւցութեամբ իրար լեցրնէին, ինչպէս շատ անգամ կ'ըլլայ, նաեւ սրաի խոտորում բերելով. հապա արդէն մարդուս կեանքն ելեւէջի մը մէջ գտնուելով անդադար, յաջողութեան ու չաջողութեան, ուրախութեան եւ տրամուլթեան, աս բարեկարգ զուգաւորութեան մէջ թեթեւ կ'ըլլար հարկաւ հոգն ու տխրութիւնը՝ երբ որ երկու սիրտերու կը բաժնուէր, եւ պարզ հաճութիւն մը կը սաստկանար, կ'ըլլար բազմապատիկ, երբ որ ցոլանալով մէկէն մէկային կը դառնար։ Յայտնի է որ մեր Հանգուցեալք իրենց բարեպաշտութեամբն ասկէ շատ աւելի ազնուագոյն վախճաններ դիտած կամ զգացած են՝ աս միաւորութիւնն իր ճշմարիտ մեծութեան մէջ ըմբռնելով, իբրեւ խորհուրդ մը «ի Վրիստոս եւ յԱզեղեցի», այս ինքն չէ թէ մինակ աս երկուքին հրաշալի միաւորութեան պար-

* Առական ԼԱ։

զապէս օրինակ մը, հապա Քրիստոսի փառացն իրական ծառայութիւն մը, որուն արդիւնքն հաւկաւ կը սպասէ՝ որ հետ զհետէ փրկելոց թիւն աճեցընէ, հինէն՝ նոր մարդոյն զաւակ ընդունելով :

Ասկէ գրեթէ երկու տարի առաջ*, այսպէս Աստուծոյ կամքն ըլլալով, խզեցաւ աս միաւորութիւնը, կարծես թէ ամբողջի մը մնաց հոս մէկ կէսը՝ մէկալ կէսն երթալով : Իրօք իբրեւ արդէն կանչուած կապրէր անկէ ետքը մեր Յուդարկեայը, բովանդակ երկամեայ ժամանակը մահուան պատրաստութիւն մըն էր. կրկին կը քննէր իր Փրկչին հետ ունեցած հաշիւները՝ միշտ անոր ողորմութեան ապաւինած, սակայ Ապաշխարութեան խորհրդոյն աւագանը դիմելով : Իր յատուկ խօսքն է՝ որ աս միջոցին կը կրկնէր. «Պատրաստ գտնուիմ սուրբ մահուան», : Պարծես թէ ասոր ոտնաձայնն առած՝ աճապարեց, ինքնաշարժ, իր մեծ ճամբորդութեան պաշարն առնելու, զՀացն հրեշտակաց՝ որոնց գաւառէն ալ շատ հեռու չէր, շնորհակալ ըլլալով Աստուծոյ՝ որ աս ալ լմնեցուց :

Ամոյս 17ին առտուան դէմ՝ ալ մահկանացուաց մէջ չէր Պետրոս Լէֆէնտի Լազըրգճեան : Իր Երարչին ձեռքը յանձնուած է աս ազնուական հոգին, կրնանք յուսալ որ արդէն վայելէ հոն՝ ուր ամէն հեծութիւն լռած եւ բոլոր արտասուք ցամքած են, եւ մեզի նայի հիմա ան վերին խորանններէն՝ ոչ առանց օգտի, հոն ալ հոգալով մեր խաղաղութիւնը՝ զորն որ կորսընցուցած ենք, ինչպէս

* 12 Յունուարի, 1873 :

պիտէ, որուն համար հոս չէր կրնար բաւական
ողբալ, չէր կրնար բաւական ցաւիլ՝ ցաւով մը,
որ լինէր հեղութեամբ, անխառն ո՛ր եւ իցէ զայրոյ-
թէ, ո՛ր եւ իցէ կուսակցութեան հողիէ, ինչպէս
որ ճշմարտապէս Աստուծոյ դատը պաշտպանողնե-
րուն կը վայլէ:

Բայց եթէ դեռ փոքր մի ժամանակ կ'արգե-
լու աստուածային արդարութիւնն մեր հանգուցե-
լոյն առջեւ երանաւէտ կենաց ուղիները, ահա գտան
զինքն հիմա աս եւ ուրիշ սրբազան սեղաններուն
վրայ մատուցուած զենմունք եւ պաղատանք՝ որոնք
ահա խնկոց հետ պիտ'որ վերանան հիմա յանուն
Եկեղեցւոյ: Ասոնք են՝ որ ասկէ ետքն ալ մեր հա-
ղորդութիւնն իրեն հետ յարատեւ պիտ'որ ընեն:

Հանգիստ յաւիտենական շնորհէ իրեն Տէր.
լոյս մշտնջենաւոր ծագի անոր, եւ հանգչի ի խա-
ղաղութեան. ամէն:

